

HACCP

Sistem analiz tveganja in določanja kontrolnih točk

Pripravil: Ivan Jerman v sodelovanju z vodovodnim odborom Ločica

Ločica, 01.01.2012

KAZALO:

1. UVOD	1
2. VODOVODNI ODBOR LOČICA	1
2.0. <i>Predstavitve vodovodnega odbora</i>	1
2.1. <i>Organizacijska struktura in matrika odgovornosti</i>	2
2.2. <i>HACCP tim</i>	2
3. VODOVODNI SISTEM LOČICA	2
3.0. <i>Dokumentacija o vodnem sistemu (osebna izkaznica)</i>	2
3.1. <i>Kataster objektov vodovodnega omrežja</i>	4
3.2. <i>HACCP načrt obvladovanja KT -jev</i>	5
4. ANALIZA TVEGANJ IN PREVENTIVNI UKREPI	5
4.0. <i>Analiza tveganj</i>	5
4.1. <i>Določitev KKT-jev in KT-jev</i>	5
4.2. <i>Odgovorne osebe</i>	6
4.3. <i>Preventivni ukrepi - HACCP načrt obvladovanja KT-jev</i>	6
4.4. <i>Vzorčenje za laboratorijsko preizkušanje in terensko merjenje</i>	8
5. NAVODILA V PRIMERU IZREDNIH DOGODKOV	8
5.0. <i>Izredni dogodki</i>	8
5.1. <i>Ukrepi pri odstopanju zahtev KZ-jev</i>	9
5.1. <i>Nepravilnosti v vodovarstvenih pasovih</i>	9
5.2. <i>Pomanjkanje vode zaradi suše</i>	9
5.3. <i>Okvare</i>	10
5.4. <i>Neskladnosti pitne vode z zahtevami pravilnika</i>	10
6. PODATKI O IZOBRAŽEVANJU	10
7. SHRANJEVANJE DOKUMENTOV	11

1. UVOD

Že v letu 2000 je bil sprejet Zakon o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živili (Ur.l. RS št.: 52/2000). Ta zakon zahteva uvedbo sistema HACCP v vse objekte, kjer se odvija proizvodnja in promet z živili ter javna oskrba s pitno vodo. Sistem je uradno vključen v evropsko zakonodajo s smernico št.: 93/43/EEC. Zagotavljanje varnosti oskrbe prebivalstva s pitno vodo in zdravstvene ustreznosti pitne vode je ena glavnih nalog upravljavcev vodo oskrbnih sistemov. Vodovodni odbor Ločica je sprejela svoj HACCP program na sestanku 8. Oktobra 2011 in tako na eni strani zadostila zakonskim zahtevam in na drugi strani predvsem zagotovila večjo zanesljivost in varnost vsem uporabnikom vode na vodovodnem območju vseh naselij vasi Ločica.

Ta sistem ne pomeni, da gre za vpeljavo popolnoma novih postopkov, predstavlja le sistem zaporednih operacij, s katerimi upravljavec vodovoda zagotavlja najvišji nivo oskrbe z varno pitno vodo. Tudi tveganja, ki ogrožajo varnost pitne vode, kakor tudi zahtevani korektivni in preventivni ukrepi ne predstavljajo novosti, je pa nov pristop in način povezovanja postopkov med seboj tako, da je omogočena ocena resnosti potencialne pojavnosti tveganj, določanje prioritetenih kontrolnih ukrepov, nadzor kritičnih kontrolnih točk z jasno in nedvoumno opredeljenimi odgovornostmi.

HACCP se je v svojih desetletjih razvoja izkazal kot zanesljiv sistem kontrole in danes predstavlja najuspešnejšo metodo za preprečevanje nalezljivih bolezni, ki se prenašajo z živili oziroma pitno vodo. Organizacije, ki imajo vzpostavljen ta sistem, veljajo v svetu kot zanesljive in vredne zaupanja.

2. VODOVODNI ODBOR LOČICA

2.0. Predstavitev vodovodnega odbora

Vodovodni odbor Ločica

SEDEŽ	Ločica 40, 3305 Vransko
TELEFON	03 5725 380
E-NASLOV	ivan.jerman@ki.si

Vodovodni odbor Ločica je bila ustanovljen 24.09.2011 na ustanovnem občnem zboru, na katerem so bila sprejeta pravila za priključek in vodarino.

Dejavnost in naloge odbora so opredeljene v sprejetih pravilih, osnovno nalogo, to je skrb za stalno in kvalitetno oskrbo dela vasi Ločica z zdravo pitno vodo.

Najpomembnejša naloga odbora je zagon novega vodohrana ki ga je kot nadomestni vodohran zgradil DARS d.d. ter ga predal v uporabo Občini Vransko (z dopisom 402-14/99-BS-3 z dne 17.11.1999). Za to nalogo je Občina Vransko podala soglasje (z

dopisom 3541/2011-04). Poleg te naloge je bilo potrebno namestiti tudi števec skupne porabe ter časovni okvir vzdrževanja vodovodnega omrežja Ločica. Glej zapisnik uporabnikov vodovoda Ločica (24.09.2011).

2.1. Organizacijska struktura in matrika odgovornosti

Delovanje vodovodnega odbora je sicer profesionalno vendar na amaterski osnovi. Odgovornost za nadzor pitne vode prevzame doc. dr. Ivan Jerman prof. kem. in biol., vse pomembne odločitve pa skladno z internimi predpisi obravnava in sprejema Občni zbor. Ivan Jerman je odgovorna oseba na podlagi 6. člena Pravilnika o pitni vodi (Ur.l. RS št.: 19/2004).

2.2. HACCP tim

Skupino, ki posebej skrbi za izvajanje sprejetega programa HACCP sestavljajo, odgovorna oseba na podlagi 6. člena Pravilnika o pitni vodi (Ur.l. RS št.: 19/2004) ter Branko Lebeničnik, Stanko Kajbič, Tadej Felicijan in Ludvik Papinutti.

3. VODOVODNI SISTEM LOČICA

3.0. Dokumentacija o vodnem sistemu (osebna izkaznica)

1.	IME VODOVODNEGA SISTEMA	VODOVODNO OMREŽJE LOČICA
2.	LETO IZGRADNJE	1998
3.	UPRAVLJALEC	Ivan Jerman
4.	ŠTEVILO UPORABNIKOV	48 oseb v gospodinjstvih, živina in gospodarska dejavnost
5.	ŠTEVILO PRIKLJUČKOV	17
6.	OSKRBOVALNA OBMOČJA	del zaselka Ločica
7.	VODNO DOVOLJENJE (6. člen Pravilnika o oskrbi s pitno vodo, v nadaljevanju PRAVILNIKA)	35527–637/2004, IZDANO 2008
8.	IME IN LOKACIJA ZAJETJA TER VODOHRANA	Zajetje: Izvir ŠMEČKA Vodohran Zahomce Leta 1998 zgrajen 100 m³ parcela št.: Zupan, ni odmerjeno Vodohran Ločica Leta 1992 zgrajen 27 m³ parcela št.: Jerman, ni odmerjeno

9.	OSTALI OBJEKTI NA OMREŽJU	HIDRANTI, RAZTEZILNIK, BLATNI IZPUST, ZRAČNIK
10.	PRIPRAVA VODE (filtracija, dezinfekcija)	NE
11.	VODOVARSTVENO OBMOČJE	NE
12.	REZERVNI VODNI VIR (19. člen PRAVILNIKA)	NE
13.	SPREMLJANJE VODNIH IZGUB (20. člen PRAVILNIKA) IN PROGRAM UKREPOV ZA NJIHOVO ZMANJŠANJE	DA
14.	KOLIČINA ODVZETE VODE (22. člen PRAVILNIKA točka 9)	3.280 m³ letno
15.	MONITORING KEMIJSKEGA STANJA VODNEGA VIRA (22. člen PRAVILNIKA točka 8)	NE
16.	KALNOST VODE NA IZVIRU	NE
17.	KOLIČINSKA NIHANJA OB SUŠI	
18.	SEZONSKA NIHANJA TEMPERATURE VODE OB IZVIRU	NE
19.	REZULTATI LABORATORIJSKIH PREGLEDOV V ZADNJIH LETIH	DA
20.	OZNAČITEV VODOVARSTVENEGA OBMOČJA (22. člen PRAVILNIKA točka 10)	NI
21.	PROGRAM UKREPOV V PRIMERU IZREDNIH DOGODKOV (22. člen PRAVILNIKA. točka 14)	SESTAVNI DEL PROGRAMA HACCP

3.2. HACCP načrt obvladovanja KT -jev

Področje delovanja Vodovodnega odbora Ločica je oskrba krajanov vasi Ločica s pitno vodo. Pitna voda se zajema na izviri »Šmečka« in nato poteka po napeljanem vodu v novo zgrajeni vodohran Zahomce. Od tu poteka glavni vod v dimenziji 85 m do Jutrška, ki se potem nadaljuje z enim krakom proti gospodinjstvu Trafela in drugim krakom za del zaselka Ločica.

Za pitno vodo so določeni kriteriji tako za kemijsko kot mikrobiološko sestavo na podlagi katerih se ugotavlja zdravstvena ustreznost pitne vode. Da ne bi prišlo do zdravstvene neustreznosti vode v vodovodnem omrežju so v tem programu opredeljeni preventivni ukrepi tako na širšem kot tudi ožjem področju zajetja, v samih objektih vodovodnega omrežja in še posebej v primeru okvar, popravil in novih priključkov. Za izpolnitev omenjenih aktivnosti se poišče ustrezen servis.

4. ANALIZA TVEGANJ IN PREVENTIVNI UKREPI

4.0. Analiza tveganj

Tveganje za zdravje povzročajo biološki, kemijski in fizikalni dejavniki.

- Onesnaženje okolja v vodovarstvenem pasu s posledico onesnažite vodnega vira.
- Dohod zdravju škodljivih snovi iz okolja v zajetje vode zaradi dejavnosti človeka v okolju zajetja ali naravnih nesreč.
- Onesnaženje vode v objektih vodovodnega omrežje.
- Onesnaženje vode ob posegih in potrebnih popravilih vodovodnega omrežja.

Tveganja na posameznih stopnjah vodo oskrbnega sistema obvladujemo s preventivnimi ukrepi in z nadzorom v **kontrolnih točkah (KT)** in **kritičnih kontrolnih točkah (KKT)**.

4.1. Določitev KKT-jev in KT-jev

Vodni viri so stabilni in imajo le izjemoma neskladno pitno vodo, zato KKT niso določene. **Kontrolna točka (KT)** je stopnja v procesu, kjer izvajamo kontrolo. Tveganja na KT obvladujemo z izvajanjem dobre higienske prakse. Seznam KKT je naslednji:

1. VODOVARSTVENO OBMOČJE VODNEGA VIRA

2. ZAJETJE

- okolica v oddaljenosti 200 m
- najožja okolica zagrajena z ograjo
- notranjost zajetja

3. VODOHRANA

- okolica v oddaljenosti 200 m
- najožja okolica v obsegu 100 m²
- notranjost 10 m³ vodohrana
- notranjost 27 m³ vodohrana

4. PRIMARNO OMREŽJE – po priloženem katastru

5. HIDRANTI – seznam podan v priloženem katastru

6. JAŠKI IN ZASUNI – seznam podan v priloženem katastru

7. SEKUNDARNO OMREŽJE – vsi priključki na primarno omrežje

4.2. Odgovorne osebe

Vrsta odgovornosti	Odgovorna oseba
Odgovorna oseba za: <ul style="list-style-type: none"> - Zagotavljanje preventivnih pregledov, čiščenj in dezinfekcije - Vodenja dokumentacije o izvajanju notranjega nadzora - Program vzorčenja	Ivan Jerman tel.: 031 886 234

4.3. Preventivni ukrepi - HACCP načrt obvladovanja KT-jev

Ustrezno zavarovani objekti ZAJETJE, VODOHRANA, PRIMARNO in SEKUNDARNO OMREŽJE z okolico pred nepoklicanimi posegi in možnimi naravnimi nesrečami. Ustrezna strokovno usposobljenost oseb, ki opravljajo vzdrževalna dela in odpravljajo nastale okvare in jim je v določenih primerih ter pogojih dovoljen vstop in poseg v objekte. Podrobnejša razčlenitev preventivnih ukrepov:

- **Opredelitev režima** V OBJEKTIH, NAJOŽJI in OŽJI OKOLICI in VODOVARSTVENEM OBMOČJU VODNEGA VIRA. To pomeni opredelitev pogojev vstopa v objekte, določitev režima v primeru posegov v objekte omrežja in vodenje evidence vseh vstopov ter posegov v objekte. Programu JE PRILOŽENO NAVODILO RAVNANJA PRI POSEGIH V

OBJEKTE VODOVODNEGA OMREŽJA in EVIDENČNI LIST VSTOPOV V OBJEKTE, kjer se mora zabeležiti vsak vstop ter KNJIGA POSEGOV V OBJEKTE, kjer je zbirni pregled vseh posegov na podlagi evidenčnih listov in tudi drugih podatkov.

- **Nadzor nad izvajanjem** opredeljenega režima in v primeru ugotovljenih odstopanj izvesti potrebne ukrepe za vzpostavitev normalnega stanja.
- **Čiščenje objektov** vodovodnega omrežja po načrtu tega programa in konkretnimi termini določenimi v letnem načrtu.
- **Posege – popravila** objektov opravlja le pooblaščen oseba, ki mora upoštevati navodila iz prve alineje.
- V primeru posegov v vodovodno omrežje **seznaniti vse uporabnike pitne vode** in v primeru onesnaženja vode pri posegih le to očistiti in sanirati ter vzpostaviti prvotno stanje.

Terminski letni načrt preventivnih ukrepov oziroma načrt obvladovanja KT-jev je naslednji:

<i>Tek.št.</i>	<i>Vrsta naloge - ukrepa</i>	<i>Lokacija</i>	<i>Termin</i>		<i>Navodila</i>	
1.	Kontrola okolja zajetja in vodohranov	Objekt in najožja okolica	4 x letno	datum določi izvajalec		HACCP tim
		Ožja okolica	2 x letno	datum določi izvajalec		HACCP tim
2.	Čiščenje okolice objektov	Zajetje - okolica	2 x letno	maj in oktober		HACCP tim
		Vodohrana - okolica	2 x letno	maj in oktober		HACCP tim
3.	Čiščenje notranjosti objektov	Zajetje	2 x letno	maj in oktober		Pogodbeni vzdrževalec
		Oba vodohrana	2 x letno	maj in oktober		HACCP tim
		Glavno omrežje	1 x letno	maj		HACCP tim
		Hidranti	1 x letno	maj		PGD Ločica
4.	Kontrola vode iz omrežja	Po izbiri kontrolorja	Monitoring	Ivan Jerman		Ivan Jerman
5.	Kontrola delovanja	Primarno omrežje	1 x letno	maj		Pogodbeni vzdrževalec
		Hidranti	1 x letno	maj		Pogodbeni vzdrževalec
		Sekundarno omrežje	1 x letno	določi izvajalec		Pogodbeni vzdrževalec
		Merilniki porabe	1 x letno	marec		Pogodbeni vzdrževalec.

Čiščenje in dezinfekcija objektov (zajetja, vodohrana, primarnega omrežja) se izvede tudi po vsakem kaljenju. Tudi v primeru neskladnosti vzorca z zahtevami pravilnika o pitni vodi se vsakokrat izvede čiščenje, izpiranje in dezinfekcija celotnega sistema. O vseh opravilih se vodijo zapisi.

4.4. Vzorčenje za laboratorijsko preizkušanje in terensko merjenje

Vzorčenje za laboratorijsko preskušanje se opravlja na podlagi vsakoletnega programa vzorčenja, ki se uskladi s pooblaščenim izvajalcem te vrste nalog. Podatki o odvzemu in poročilo o ugotovitvah so na obrazcih pooblaščenega izvajalca, o skupnih rezultatih vzorčenja se vodi posebna »Zbirka rezultatov analize kontrole o ustreznosti pitne vode«.

4.5. Načrt vzorčenja

Vzorčenje poteka po načrtu, ki je skladen z normativi za vzorčenje vode na manjšem vodovodu (manj kot 50 uporabnikov). Vodo za analizo dvakrat letno (v marcu in septembru) upravljavec vodovoda odnese v plastični posodici, ki jo dobi v Nacionalnem laboratoriju za zdravje, okolje in hrano, Centru za mikrobiološke analize živil, vod in drugih vzorcev okolja, Oddelku za mikrobiološke analize živil, vod in drugih vzorcev okolja Celje. Mesto vzorčenja je Gostinstvo Lisjak, Ločica 42, 3305 Vransko na izlivki v šanku. Vzorec se v hladilni torbi dostavi na Oddelek za mikrobiološke analize živil, vod in drugih vzorcev okolja Celje, kjer opravijo mikrobiološko analizo (redna Colilert) vzorca vode.

5. NAVODILA V PRIMERU IZREDNIH DOGODKOV

5.0. Izredni dogodki

Med izredne dogodke na vodovodu uvrščamo zlasti naslednje:

- nepravilnosti v vodovarstvenih pasovih,
- pomanjkanje vode zaradi suše,
- okvare,
- neskladnost ali zdravstvena neustreznost pitne vode.

Vsi dogodki se vpišejo v obrazec: **IZREDNI DOGODKI** in obrazec: **POROČILO O IZREDNEM DOGODKU**.

5.1. Ukrepi pri odstopanju zahtev KZ-jev

- 1. Vsi zadolženi za preglede, čiščenja in kontrole po tem programu so dolžni vsako odstopanje od normalnih pogojev delovanja vodovodnega omrežja takoj sporočiti vodji HACCP tima.*
- 2. Vodja HACCP tima glede na vrsto, obseg in rizičnost ugotovljenega odstopanja skliče HACCP tim in vzporedno izda potrebne naloge, ki izhajajo iz nastalih razmer.*
- 3. Ugotoviti obseg ugotovljenih odstopanj in njihovih posledic.*
- 4. Seznanitev uporabnikov vode z vrsto motenj pri oskrbi in določiti spremenjene pogoje uporabe pitne vode.*
- 5. Izvršiti ukrepe potrebne za odpravo motenj pri oskrbi s pitno vodo, ki jih določi Zavod za zdravstveno varstvo Celje.*
- 6. Izvršiti preventivne ukrepe za preprečitev ponovitve podobnih motenj pri oskrbi s pitno vodo.*
- 7. V primeru ponovitve neustreznosti pitne vode v samem zajetju in ob ugotovitvi, da v notranjosti ter ožji okolici ni ugotovljenih vzrokov za neustreznost pitne vode in da so vzroki predvidoma v širšem vodovarstvenem pasu, je potrebno o tem obvestiti INŠPEKTORAT ZA OKOLJE IN PROSTOR in ZDRAVSTVENI INŠPEKTORAT.*

5.1. Nepravilnosti v vodovarstvenih pasovih

Vodovarstveni pasovi so določeni z ODLOKOM o varstvenih pasovih vodnih virov v občini Vransko in ukrepih za zavarovanje voda Ur.l. RS št.: 33/99.

Upravljavec spremlja vsa dogajanja v okolici zajetja in o ugotovljenih nepravilnostih obvešča pristojne organe, sam pa sprejema in izvaja ustrezne ukrepe za zagotavljanje skladnosti in zdravstvene ustreznosti pitne vode (sanacijska dela, obdelava vode, nadomestna oskrba itd.).

5.2. Pomanjkanje vode zaradi suše

Če se količina vode na izvirih zaradi suše bistveno zmanjša, da ne zadošča več za zagotavljanje nemotene oskrbe, je potrebno poleg varčevalnih ukrepov vključiti rezervne vodne vire, zaradi česar morajo biti iz slednjih občasno odvzeti vzorci za laboratorijsko preskušanje.

V primeru oskrbe s pitno vodo iz cisterne je potrebno upoštevati navodila pri dovažanju pitne vode pa tudi naslednja pravila:

NAVODILO ZA PREVOZ PITNE VODE:

Za prevoz pitne vode potrebujemo cisterno, ki je iz nerjaveče pločevine.

Uporabljati se mora cisterna, ki je namenjena le za prevoz pitne vode.

Pred uporabo je treba cisterno dezinficirati s kloriranim preparatom.

Po končani dezinfekciji je treba cisterno sprati z neoporečno vodo, oziroma z vodo, ki jo bomo transportirali.

Transportiramo neoporečno vodo iz vodovodnega sistema, ki je glede mikrobioloških preiskav in kemijskih analiz neoporečna.

Ves material, ki se uporablja za polnjenje cisterne, mora ustrezati standardom in biti redno vzdrževan na najvišjem nivoju higiene.

Ko se transport konča in se voda pretoči v vodohran oziroma cisterno, je treba transportirano vodo klorirati in sicer tako, da je koncentracija rezidualnega klor od 0,3 - 0,4 mg/l vode.

5.3. Okvare

V primeru okvare vodovodne napeljave je potrebno, če je le mogoče, preprečiti vdor onesnaženja v sistem in okvaro odpraviti. Po odpravi okvare je potrebno omrežje izprati in izvesti dezinfekcijo.

5.4. Neskladnosti pitne vode z zahtevami pravilnika

Neskladnost pitne vode se lahko ugotovi organoleptično (na primer: kalnost vode) ali pa z laboratorijskim preskušanjem.

Kadar gre za kalnost pitne vode, je nujno prepovedati uživanje vode oziroma ob nižji stopnji motnosti uporabnike pozvati, da vodo pred uživanjem prekuhavajo. Po prenehanju kaljenja upravljavec poskrbi za izvedbo čiščenja objektov (zlasti zbiralnika) in izpiranje omrežja in začasno ali stalno dezinfekcijo. Uspešnost izvedenih ukrepov se dokazuje z laboratorijskim preskušanjem.

Če je voda samo v mikrobiološkem pogledu neskladna, upravljavec skuša ugotoviti vzrok neskladnosti in izvaja dezinfekcijo vode, dokler je to potrebno, lahko pa opravi tudi druge aktivnosti (npr. izpiranje omrežja).

6. PODATKI O IZOBRAŽEVANJU

Upravljavec mora skrbeti za sprotno usposabljanje oseb, ki opravljajo dela na vodovodu, v skladu z določbami pravilnika o higieni živil (Uradni list RS, številka 60/02, 104/03 in 11/04). Glede zdravstvenega stanja morajo zaposleni oziroma osebe, ki pri vzdrževanju

objektov prihajajo v stik s pitno vodo, podpisati predpisano izjavo in izpolniti ustrezeni obrazec po pravilniku o zdravstvenih zahtevah (Uradni list RS, številka 82/03).

7. SHRANJEVANJE DOKUMENTOV

Vse dokumente je potrebno hraniti pet let, razen dokumentov internega značaja (zapisi o izvajanju higienskih programov – evidenčni listi), ki se hranijo dve leti.

Upravljavec vodovoda enkrat letno vsem uporabnikom posreduje pisno poročilo o skladnosti pitne vode.